

Nr 20

Utlåtande i anledning av väckta motioner om skyldighet för åklagare att i brottmål föra talan för försäkringsgivare m. fl.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 531 i första kammaren av herr *Hansson, Per-Olof*, samt nr 641 i andra kammaren av herr *Enskog* och fröken *Elmén*. I motionerna, som är likalydande, hemställs att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t göra framställning om utredning angående sådan ändring i rättegångsbalken att även den som på grund av försäkring eller eljest inträtt i målsägandens rätt skall äga väcka talan utan stämning, om rätten finner det lämpligen kunna ske, samt att åklagaren jämväl i dessa fall skall vara skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra den skadelidandes talan, om det kan ske utan olägenhet och hans anspråk ej finnes obefogat.

Beträffande skälen för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionen II: 641.

Motionerna har varit föremål för remissbehandling.

Gällande bestämmelser

Som allmän princip gäller enligt rättegångsbalken att mål angående privaträttsligt anspråk, enskilt anspråk, som härflyter av en brottslig gärning, betraktas som tvistemål och handlägges i den för sådana mål stadgade ordningen; det är alltså anspråkets innehåll och ej dess grund som är avgörande för frågan huruvida ett mål är att hänföra till tvistemål eller brottmål. Emellertid ger rättegångsbalken möjlighet att i samband med ansvarstalan upptaga och pröva enskilt anspråk i anledning av brott. Då ett sådant sammanförande av ansvarsanspråk och enskilt anspråk äger rum, handlägges båda anspråken enligt reglerna för brottmål. Bestämmelser i nu angivna hänseenden återfinnes i 22 kap. rättegångsbalken. Lagen skiljer mellan två olika grupper av enskilda anspråk, som kan sammanföras med ett ansvarsanspråk: å ena sidan anspråk »som grundas å brott», å andra sidan anspråk »i anledning av brott». Med anspråk »på grund av brott» förstås endast anspråk av målsäganden mot tilltalad, som grundas på den brottsliga gärning som lägges honom till last. Till anspråk »i anledning av brott» hänföres dessutom alla slags anspråk, som äger något samband med det påstådda brottet, vare sig det riktar sig mot den tilltalade eller mot någon

annan. Hit hör exempelvis den skadelidandes anspråk mot ett försäkringsbolag, som meddelat ansvarighetsförsäkring.

Enligt 1 § nämnda kapitel må talan mot den misstänkte eller annan om enskilt anspråk i anledning av brott föras i samband med åtal för brottet. I fråga om rätt för den tilltalade eller annan, mot vilken målsäganden för talan, eller för tredje man att till gemensam handläggning med åtalet väcka talan skall enligt 4 § samma kapitel bestämmelserna i 15 kap. 5 § rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning. Detta innebär, att man i en rättegång, vari ansvarstalan föres, kan förena alla slags anspråk, som har det påstådda brottet till utgångspunkt, och detta gäller vare sig åtalet föres av åklagaren eller endast av målsäganden. Jämlikt 22 kap. 5 § äger emellertid rätten, när så befinnes lämpligt, förordna att talan om enskilt anspråk, som upptagits till behandling i samband med åtal, skall avskiljas från brottmålet och handläggas i den för tvistemål stadgade ordningen. Sådant förordnande kan meddelas vid såväl allmänt som enskilt åtal och på vilket stadium av rättegången som helst, således även i högre rätt. Ej heller förutsättes begäran från någondera partens sida; behörig hänsyn bör dock tagas till parternas önskemål. Nedlägges eller avvisas eller förklaras målsäganden ha förlorat sin talan, skall rätten enligt 22 kap. 6 §, om part yrkar det, hänvisa det enskilda anspråket till särskild rättegång. Framställes ej sådant yrkande, skall talan i målet anses förfallen.

Beträffande *åklagarens befattning med enskilt anspråk* gives bestämmelser i 22 kap. 2 §. Där säges att, i fall då enskilt anspråk grundas å brott, som hör under allmänt åtal, åklagaren är på målsägarens begäran skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra även målsägandens talan, såvida detta kan ske utan olägenhet och anspråket ej befinnes obefogat. För att målsäganden skall få effektiv möjlighet att utnyttja åklagarens hjälp stadgas i samma paragraf, att undersökningsledaren eller åklagaren, om det kan ske, i god tid före åtalet skall underrätta målsäganden, därest det befinnes, att enskilt anspråk kan tänkas bli grundat på brottet. Önskar målsäganden få anspråket upptaget i samband med åtalet, skall han anmäla anspråket till undersökningsledaren eller åklagaren med uppgift å de omständigheter, varå anspråket grundas. Då åklagaren enligt förevarande bestämmelse utför målsägandens talan, sker det å tjänstens vägnar, och någon fullmakt erfordras icke. Han äger icke betinga sig eller mottaga ersättning för sin medverkan. Särskiljes de olika målen, upphör åklagarens behörighet att utföra målsägandens talan. Fullföljer åklagaren talan i ansvarsfrågan, äger han även fullfölja talan beträffande det enskilda anspråket. Däremot är åklagaren ej behörig att fullfölja talan endast beträffande det enskilda anspråket. Har den tilltalade fullföljt talan såväl i ansvarsfrågan som angående det enskilda anspråket, är åklagaren behörig föra målsägandens svarandetalan. Däremot föreligger ej sådan behörighet, därest den tilltalade fullföljt talan allenast i fråga om det enskilda anspråket. Den omständigheten att ansvarstalan ogillas medför ej att åklagarens behörighet förfaller.

Vad slutligen gäller *formen för väckande av talan om enskilt anspråk* så stadgas i 45 kap. 4 § andra stycket att, om åklagaren vill i samband med åtalets väckande enligt 22 kap. väcka talan om enskilt anspråk på grund av brottet, han skall i sin stämningsansökan uppgiva anspråket och de omständigheter varå det grundas samt de bevis han vill åberopa. Åklagare eller målsägande äger jämlikt 45 kap. 5 § andra stycket, sedan åtal väckts, jämväl utan stämning mot den tilltalade väcka talan om enskilt anspråk på grund av brottet. I sådant fall har emellertid rätten att pröva, huruvida det med hänsyn till utredningen och andra omständigheter finnes lämpligt att talan väckes på detta formlösa sätt. Utfaller prövningen negativt, återstår för målsäganden att instämma sin talan i vanlig ordning. Talan mot annan än den tilltalade kan endast väckas genom stämning, och detsamma gäller talan mot den tilltalade, som föres av annan än målsäganden.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från *riksåklagarämbetet, hovrätten för Nedre Norrland och Stockholms rådhusrätt*. Vid det av riksåklagarämbetet avgivna utlåtandet har fogats yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, kanslichefen i Stockholms stads rätts- och polisdirektion, Föreningen Sveriges landsfogdar, Föreningen Sveriges stadsfiskaler samt Föreningen Sveriges landsfiskaler. Härjämte har tillfälle att avgiva yttrande över motionerna beretts *Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare och Svenska försäkringsbolags riksförbund*.

Motionerna har tillstyrkts av samtliga remissorgan utom hovrätten för Nedre Norrland. Motionärernas framställning har jämväl biträts av försvarets civilförvaltning, som till utskottet avlåtitt skrivelse i ärendet.

I flertalet av de avgivna yttrandena vitsordas, att i allt fall många underdomstolar före det i motionen omnämnda högsta domstolens beslut (NJA 1962 s. 174) givit de i motionerna berörda bestämmelserna en så vidsträckt tolkning, att talan om enskilt anspråk prövats i brottmål utan att stämning därom föregått och med åklagaren som företrädare för den som framställt anspråket även i sådana fall där sådant anspråk grundats, utöver å själva brottet, å någon ytterligare omständighet såsom exempelvis överlåtelse av skadeståndsanspråk.

Efter erinran om tidigare i flertalet underdomstolar tillämpad praxis inom förevarande område anför *riksåklagarämbetet*:

Ämbetet kan [emellertid] ansluta sig till vad i motionerna framhållits därom att den tillämpning av de ifrågavarande lagrummen vartill högsta domstolens avgörande föranleder medför åtskilliga mindre önkvärda praktiska konsekvenser. Ämbetet fäster därvid mindre avseende vid vad i motionerna påpekats om de rent processuella olägenheterna med särskild förberedelse

rörande skadeståndsanspråket i den ordning som är stadgad om handläggningen av tvistemål. I den mån anspråket är ostridigt eller avser föga invecklade spörsmål torde nämligen det merarbete förberedelsen medför vara föga tyngande; det är att beakta att, därest skadeståndsanspråket icke är ostridigt eller om det kräver en mera ingående handläggning, detsamma icke sällan av domstolen, om det väckts i brottmålet, skiljes från detta för att handläggas i särskild ordning i enlighet med 22 kap. 5 § rättegångsbalken, därvid åklagarnas befattning med anspråket upphör (jfr 22 kap. 2 § rättegångsbalken). De praktiska olägenheter av betydelse ämbetet anser kunna uppkomma hänföra sig till det förhållandet, att — utan möjlighet för försäkringsgivare eller annan, som på grund av lag eller avtal inträtt i den skadelidandes rätt, att i enkla och klara skadeståndsfall anlita åklagaren för talans utförande — innehavaren av skadeståndsanspråket främst av kostnadsskäl ofta drar sig för att göra sin rätt gällande. Såsom i motionerna anförts och också påpekats i några av remissvaren kunna därav föranledas vissa icke önskvärda konsekvenser i fråga om möjligheten att använda åläggande av skadestånd som ett medel i kampen mot brottsligheten. Därigenom går, såsom Föreningen Sveriges landsfiskaler framhåller, ett — särskilt i fråga om ungdomsbrottsligheten — värdefullt kriminalpolitiskt instrument förlorat.

Vid övervägande av det anförda vill därför ämbetet — i likhet med vad som gjorts i de bilagda remissyttrandena — tillstyrka att den i motionerna föreslagna utredningen kommer till stånd. Ämbetet vill betona, att det givetvis icke bör ifrågakomma att ålägga åklagaren skyldighet att föra talan om enskilt anspråk i andra fall än då det kan ske utan olägenhet och anspråket ej finnes obefogat. Ämbetet ansluter sig i övrigt i fråga om räckvidden av ett blivande lagförslag till de synpunkter som statsåklagaren i Göteborg framfört.

I det av riksåklagarämbetet omförmälda yttrandet av *statsåklagaren i Göteborg* anføres bl. a. följande:

De skäl som anförts i motionen, får anses i hög grad bärande. Vid utformningen av ett lagförslag bör dock beaktas, att bestämmelserna icke få en räckvidd, som ej är avsedd. Skadegörelsen eller den omständighet, för vilken ersättning begäres, bör sålunda ha sin grund i det åtalade brottet. Att ersättningskravet överflyttats på annan person skall bero på författningsbestämmelser, försäkringsavtal eller löneavtal, som träffats, innan brottet förövats. Däremot synes det icke vara tillräcklig grund för en blivande regel, att målsäganden efter brottet överlätit sin fordran på annan person. Har målsäganden på grund av brottet varit nödsakad att skaffa medel för att täcka förlusterna, som uppkommit genom detta, torde han få göra det under sådana former, att han icke överlåter sin fordran på skadestånd utan fortfarande kvarstår som målsägande.

Landsfiskalsföreningen anför bl. a. följande:

Såsom motionärerna anfört har tidigare i betydande utsträckning förekommit att åklagare för försäkringsgivares och andra genom brott indirekt skadelidandes räkning utfört skadeståndstalan och att på sådan talan skadeståndsskyldighet blivit ålagd. Enligt styrelsens erfarenheter har systemet fungerat väl, och det torde varken ur rättssäkerhetssynpunkt eller på andra grunder kunna andragas något mot en sådan ordning. Det måste befaras, att försäkringsgivare och andra i motsvarande ställning, när möjlighet icke finnes att genom åklagare föra skadeståndstalan, praktiskt taget helt

kommer att avstå från att i anslutning till brottmål föra sådan talan. En sådan utveckling är enligt styrelsens mening olycklig, då möjligheten att i brottmålsdom ålägga den dömde att gottgöra genom brottet åstadkommen skada, särskilt beträffande ungdomsbrottslingar, måste anses utgöra ett värdefullt kriminalpolitiskt instrument. Såsom anförts i motionerna föreligger även andra skäl, som talar för att försäkringsgivare och andra, som inträtt i den genom brott direkt skadelidandes ställe, bör ha samma möjlighet som den av brottsskadan direkt drabbade att genom åklagare föra skadeståndstalan. Det förefaller även motiverat att försäkringsgivare och andra indirekta målsägare i övriga i motionerna berörda avseenden kommer i åtnjutande av de procedurlättnader, som tillkommer målsägare, som direkt drabbas av skadan.

Landsfogdeföreningen, som delar motionärernas uppfattning, att det icke torde föreligga några bärande sakliga skäl att ur procedursynpunkt göra skillnad mellan målsägande som omedelbart drabbas av skadan och »den som i anledning av försäkring eller annat förhållande inträtt i den skadelidandes rätt», framhåller, att det ur kriminalpolitisk synpunkt ofta kan vara av stort värde att talan om enskilt anspråk i sådana situationer som här avses kan föras utan stämning samt att det torde ha visat sig att försäkringsgivare i vissa fall föredrager att avstå från skadeståndstalan framför att nödgas iakttaga den procedur som lagligen skall tillämpas.

Kanslichefen i Stockholms rätts- och polisdirektion, vilken anser det vara synnerligen angeläget att den av motionärerna föreslagna lagändringen snarast kommer till stånd, anför:

Rätts- och polisdirektionen uppträder årligen som målsägande i ett stort antal — omkring 70 — skadeärenden, avseende såväl person- som saksador. Många av dessa ärenden är av det slag, som avses i motionen. Det är i huvudsak fråga om sådana fall, där rätts- och polisdirektionen till polisman, som sjukskrivits på grund av våld eller misshandel som han utsatts för under sin tjänsteutövning, enligt polislönereglementets bestämmelser utgivit oavkortade löneförmåner (med sjukpenningavdrag och beklädnadsbidrag). Genom att till den sjukskrivne polismannen utgiva dessa avlöningsförmåner inträder direktionen i dennes rätt till ersättning härför av skadevällaren.

Rätts- och polisdirektionens talan i dessa ärenden har allt sedan den nya rättegångsordningens tillkomst förts av åklagaren jämlikt 22 kap. 2 § rättegångsbalken. Som framhålles i motionen har emellertid riksåklagaren i en cirkulärskrivelse den 19 mars 1962 med anledning av ett beslut i högsta domstolen förklarat, att åklagaren varken är förpliktad eller berättigad att yrka ersättning till försäkringsbolag eller annan som ersatt skadan och trätt i den skadelidandes ställe. Sedan dess har direktionen varit hänvisad till att anhängiggöra dessa ärenden såsom civilmål genom särskild stämning, varvid anhålles om gemensam handläggning av brottmålet och tvistemålet.

Detta nu tillämpade förfarande medför stora praktiska olägenheter för såväl parterna som för domstolen. Särskild stämningansökan måste uppsättas och direktionen har att inställa sig till huvudförhandling genom en av sina tjänstemän till förfång för dennes ordinarie arbete. Härigenom uppstår ökade kostnader, såväl för direktionen som för den tilltalade. För domstolens del blir det extra arbete bland annat genom särskild delgivning och

beslut om överflyttning m. m. Fördelarna ur praktisk synpunkt med det tidigare tillämpade systemet ligger i öppen dag.

Ett i sammanhanget anmärkningsvärt förhållande är följande. Enligt uttryckligt lagstadgande (lag 6 juni 1925 nr 179 om ersättning till polisman för skada å kläder) skall domstol, på yrkande av åklagare, i samband med åtal för brottslig gärning, pröva om och till vilket belopp tilltalad, som orsakat skadan, skall till polisdistrikt (statsverket) återgälda ersättning, som enligt lagen utgivits eller kan komma att utgivas av polisdistriktet till polisman för under utövning av polistjänst sönderrivna eller eljest skadade kläder. Denna situation kan anses vara analog med den, att polisdistrikt åt polisman, som skadats under utövning av polistjänst, utgivit oavkortade löneförmåner. I det ena fallet, då ersättningen avser stadens utlägg för skadade kläder, har åklagaren att yrka ersättning åt polisdistriktet, i det andra fallet, då ersättningen avser stadens utlägg för sjuklön, får icke åklagaren yrka ersättning för detta åt polisdistriktet. I samma mål förekommer ofta på en gång skador av bägge typerna. Åklagaren skall då i dessa fall yrka ersättning för de utlägg staden haft för att ersätta klädesskador men icke för de utlägg, som staden haft för lön under sjuktiden. Bristen på enhetlighet i handläggningen är uppenbart allt annat än tillfredsställande. Även detta talar för att en ändring av gällande lag på sätt motionärerna föreslår vore önskvärd.

De ersättningsyrkanden som ifrågakommer är regelmässigt av enkel karaktär och ostridiga. För åklagarens del torde en ändring alltså icke innebära några olägenheter. Det bör noteras, att högsta domstolens beslut inte torde grunda sig på några praktiska överväganden utan på en formaljuridisk tolkning av lagrummen.

I de övriga till riksåklagarämbetets yttrande fogade utlåtandena — av *statsåklagarna i Stockholm* och *Malmö* samt *stadsfiskalsföreningen* — framhålles, att tidigare av vissa underdomstolar tillämpad praxis, vilken ovan berörts, visat sig ändamålsenlig, varför en utredning i det av motionärerna angivna syftet tillstyrkes.

Stockholms rådhusrätt yttrar bl. a.:

Rådhusrätten finner övervägande praktiska skäl tala för att i förevarande hänseende skillnad icke göres mellan den så att säga direkta målsäganden och den som inträtt i dennes rätt, desto mera som reglerna om partssuccession i 13 kap. 7 § rättegångsbalken torde vara tillämpliga även i fall då målsäganden, själv eller åklagaren, väckt talan om enskilt anspråk i brottmål. Ur systematisk synpunkt förtjänar även erinras om den skyldighet som föreligger för åklagare, att yrka ersättning jämlikt lagen den 6 juni 1925 om ersättning till polisman för skada å kläder. Rådhusrätten delar därför de av motionärerna anförda synpunkterna angående lämpligheten av att någon processuell skillnad icke göres mellan de båda fallen under förutsättning att fråga är om talan som riktas mot den tilltalade i brottmålet.

Hovrätten för Nedre Norrland, som anser att motionerna icke bör föranleda någon åtgärd, anför i sitt yttrande:

Starka praktiska skäl talar för att åtal för brott och talan om enskilt anspråk, som har samband med brottet kan prövas i samma mål. Reglerna i 22 kap. 1, 3 och 4 §§ rättegångsbalken gör detta möjligt.

I 2 § nyssnämnda kapitel stadgas skyldighet för åklagaren i brottmålet

att i samband med åtalet förbereda och utföra även målsägandens talan om enskilt anspråk »som grundas å brottet». Av förarbetena och det av motionärerna angivna rättsfallet framgår, att det citerade uttrycket innebär ett krav att anspråket skall grunda sig uteslutande på brottet. Detta synes för övrigt följa av att endast målsäganden är berättigad att erhålla biträde av åklagaren.

Ändamålet med bestämmelsen i 22 kap. 2 § rättegångsbalken torde främst vara att bereda möjlighet för den som oförskyllt lidit skada genom brott att få sin rätt till ersättning fastställd av domstol med minsta möjliga besvär och kostnader.

Denna synpunkt kan knappast åberopas för att utvidga rätten att erhålla åklagarens medverkan vid förberedande och utförande av talan om enskilt anspråk även till den som enligt åtagande i försäkringsavtal eller eljest gottgjort den skadelidande och därigenom inträtt i dennes rätt. Det måste nämligen anses rimligt, att den som gör sådana åtaganden själv svarar för de kostnader och olägenheter som är förenade med försök att återkräva det utgivna beloppet av den skadevållande. De rättssubjekt, varom här är fråga, torde också så gott som undantagslöst till sitt förfogande ha personal i vars arbetsuppgifter ingår att sköta rättegångar.

Hovrätten kan icke heller finna några andra bärande skäl för att ålägga de mångenstädes arbetstygda polis- och åklagarmyndigheterna skyldighet att i förevarande fall förbereda och utföra talan om enskilt anspråk.

Motionärerna åsyftar vidare en sådan ändring av rättegångsbalken att förutom åklagaren och målsäganden även den som på grund av försäkring eller eljest inträtt i målsägandens rätt skall äga utan stämning väcka talan om enskilt anspråk mot den tilltalade i brottmål. I viss mån samma synpunkter som ovan kan här anföras. Det torde sålunda icke kunna påstås, att det för dessa parter skulle innebära några beaktansvärda besvär att upprätta en stämningsansökan, därest de önskar föra regresstalan mot den tilltalade.

Visserligen synes, såsom framhållits i motionerna, vissa olägenheter i fråga om målens formella handläggning kunna undgås med den föreslagna ordningen för regressanspråkens anhängiggörande. Så långt hovrättens erfarenhet sträcker sig, är emellertid mål om dylika krav icke särskilt vanliga. Sedan genom 1962 års lag om allmän försäkring regressrätten mot den skadevållande för utgiven sjukersättning borttagits, torde de ytterligare minska i antal. Någon större betydelse kan därför icke tillmätas nyssnämnda förhållande. En del av de fördelar som vore att vinna med den åsyftade lagändringen synes för övrigt uppvägas av att de fall då det visar sig erforderligt att särskilja det enskilda anspråket från brottmålet enligt stadgandet i 22 kap. 5 § rättegångsbalken — ett förfarande som också innebär vissa olägenheter — torde genom en sådan lagändring komma att icke oväsentligt öka.

Skäl kan också anföras för ett bibehållande av nu gällande regler på området. Det formlösa förfarande för väckande av talan som stadgas i 45 kap. 6 § rättegångsbalken synes sålunda mindre ändamålsenligt, då det enskilda anspråket även grundas på andra omständigheter än den brottsliga gärningen. Det är uppenbarligen av största vikt för den tilltalade att erhålla en uttömmande redogörelse för dessa omständigheter i god tid före huvudförhandlingen i målet. Hans intresse härav torde bäst tillgodoses genom bibehållande av kravet på stämning.

Advokatsamfundet tillstyrker på de skäl, som motionärerna anför, den begärda utredningen.

Häradshövdingeföreningen uttalar, att den vill instämma i de synpunkter motionärerna anför, samt anför därutöver bl. a. följande:

Genom att domstolarna på sätt ovan anförts i praktiken i stor utsträckning tillämpat just den av motionärerna önskade proceduren kan fastslås, att denna — även om den icke varit i överensstämmelse med lag — likväl varit praktisk såväl för vederbörande rättsägare som för domstolarna. En lagändring i den föreslagna riktningen kan så mycket mindre få några nackdelar med sig som en diskretionär prövningsrätt alltjämt skall förbehållas både åklagaren och domstolen. Lagändringen skulle vara ägnad att stärka målsägandenas rätt, vilket måste anses både psykologiskt och ekonomiskt motiverat. Den av motionärerna uttalade viktiga synpunkten, att det framstår som en primär reaktion då brott begåtts av gärningsmannen i mån av förmåga gottgör den genom brottet uppkomna skadan, gäller ju även efter det att målsäganden lyckats överföra skadan på försäkringsbolag eller annan. Den föreslagna proceduren kan icke komma att öka arbetsbelastningen för domstolarna. Däremot kan det tänkas uppstå visst merarbete för åklagaren. I allmänhet erhålles dock under förundersökningen utan särskild arbetsinsats upplysning om överlåtelse av enskilt anspråk, som kan ha skett. Därest sådan upplysning erhålles, synes den underrättelse som åklagaren enligt 22 kap. 2 § andra stycket rättegångsbalken skall lämna målsäganden i stället böra tillställas den, å vilken det enskilda anspråket övergått. Däremot synes det icke böra åläggas åklagaren att verkställa särskild utredning till utrönande huruvida överlåtelse av enskilt anspråk ägt rum. Enligt föreningens mening bör den påyrkade utredningen snarast komma till stånd och föranleda snabb åtgärd.

Stadsdomarföreningen biträder de i motionerna framställda yrkandena men framhåller som angeläget, att åklagarna icke genom den förordade ordningen betungas av utredningsarbete. Dessas skyldighet bör, enligt föreningen, icke sträcka sig vidare än till att framföra yrkande, som kan förväntas bli bifallet.

Försäkringsbolagens riksförbund yttrar:

Riksförbundet instämmer i vad motionärerna anför och vill särskilt understryka att det stora flertalet fall av skadeståndstalan varom nu är fråga är av enkel natur och följaktligen regelmässigt icke behöver komplicera brottmålens handläggning. Försäkringsbolagen anser det i princip riktigt att föra ersättningstalan, enär åläggande för lagöverträdare att utgiva skadestånd utgör ett viktigt komplement till det allmännas reaktion i form av utdömande av straff. Denna uppfattning torde även — som motionärerna hävdar — vara allmänt omfattad. De ersättningskyldiga är emellertid ofta obemedlade och en ersättningstalan resulterar då många gånger endast i att målsäganden själv får svara för sina rättegångskostnader. Utan en återgång till tidigare praxis, vilket icke synes vara möjligt utan lagändring, torde försäkringsbolagen därför i fortsättningen föra ersättningstalan endast i sådana fall där det kan bedömas som troligt att åtminstone kostnaderna i målet blir täckta av svaranden.

Försvarets civilförvaltning framhåller i sin ovan berörda skrivelse, att

förvaltningen vid sin skadereglerande verksamhet å försvarets område i stor utsträckning för regresstalan mot tilltalad. Därvid har särskild stämning beträffande kronans enskilda anspråk icke behövt uttagas och åklagaren har i stor omfattning utfört kronans talan. Detta förfaringssätt har medfört betydande fördelar. Sedan förvaltningen erinrat om innebörden av ovan berörda beslut av högsta domstolen anför förvaltningen:

Till följd härav nödgas civilförvaltningen antingen förordna tjänsteman vid juridiska byrån att inställa sig vid domstolen för utförande av kronans talan eller ock härför anlita advokat eller annat ombud å domstolens sammanträdesort. I båda fallen uppkomma för utförandet av kronans talan särskilda kostnader, vilka, om talan bifalles och den tilltalade har förmåga att betala, innebära en extra belastning för den tilltalade i ekonomiskt avseende. Om denne åter saknar sådan förmåga, blir resultatet av regressrättens utövning, att dessa rättegångskostnader de facto komma att åsamkas kronan. Det må därvid framhållas, att de regressanspråk, som av civilförvaltningen göras gällande i nu åsyftade mål, i talrika fall avse jämförelsevis låga belopp. Det förfarande, som numera erfordras för utkrävandet av dylika anspråk, ter sig även såsom onödigt omständligt utan att därigenom några fördelar ur rättssäkerhetssynpunkt kunna vinnas i jämförelse med tidigare tillämpad praxis.

Sammanfattningsvis vill civilförvaltningen sålunda framhålla, att enligt ämbetsverkets erfarenhet det processuella förfarande i fråga om talan om enskilt anspråk, som tillämpas efter Högsta Domstolens avgörande, visat sig medföra stora olägenheter såväl ur kostnadssynpunkt som med hänsyn till det ökade arbete, som därigenom uppkommer för fastställande av kronans rätt. Dessa olägenheter uppvägas icke av några påvisbara fördelar ur andra synpunkter. Då en ändring av rättegångsbalkens regler på sätt motionärerna avse skulle vara av betydelse för att underlätta den omfattande skadereglerande verksamhet, som av civilförvaltningen bedrivs inom försvarsväsendets område, vill civilförvaltningen livligt tillstyrka bifall till motionerna.

Utskottet

I förevarande motioner hemställes om utredning i syfte att ernå sådan ändring i rättegångsbalken, att även den som på grund av försäkring eller eljest inträtt i målsägandens rätt skall äga väcka talan utan stämning, om rätten finner det lämpligen kunna ske, samt att åklagaren jämväl i dylika fall skall vara skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra den skadelidandes talan, om det kan ske utan olägenhet och hans anspråk ej finnes obefogat.

Till stöd för sin hemställan anför motionärerna, att flertalet underdomstolar torde alltsedan rättegångsbalkens tillkomst ha tillämpat de i motionerna berörda stadgandena om möjligt att väcka talan om enskilt anspråk utan särskild stämning och om åklagarens skyldighet att utföra sådan talan icke blott med avseende å den som omedelbart tillfogats skada på grund av brott utan även med avseende å allmänna försäkringskassor och dylika in-

rättningar, som trätt i stället för den direkt skadelidande. Ett sådant förfarande har enligt motionärerna visat sig praktiskt och ändamålsenligt såväl från den skadeståndsyrkande partens som från domstolens synpunkt. Även ur det allmännas synpunkt är det, framhåller motionärerna, en fördel att i förekommande fall frågan om erläggande av skadestånd kan upptagas i samband med meddelande av villkorlig dom.

Uti samtliga i ärendet avgivna yttranden, utom ett, har bifall till motionerna tillstyrkts. Flera remissinstanser har betonat, att en ändring i den i motionen angivna riktningen skulle medföra stora praktiska fördelar, varjämte från vissa håll understrukits, att nu gällande regler för väckande och utförande av talan om enskilt anspråk kan få till följd, att den som inträtt i den direkt skadelidandes ställe avstår från att föra sådan talan, varigenom ett värdefullt kriminalpolitiskt instrument kan gå förlorat i många fall.

Utskottet delar motionärernas och flertalet av remissorganens uppfattning, att praktiska fördelar skulle kunna vinnas genom en utvidgning av möjligheterna att väcka talan om enskilt anspråk utan särskild stämning och av åklagarens skyldighet att utföra sådan talan. Enligt utskottets mening synes en sådan ändring av berörda bestämmelser i rättegångsbalken ej behöva medföra några beaktansvärda olägenheter. Jämväl från kriminalpolitisk synpunkt är det önskvärt, att möjligheterna till samtidig prövning av ansvarstalan och talan om enskilt anspråk vidgas. På grund av vad sålunda anförts synes det utskottet angeläget, att förevarande frågor upptages till prövning. Huruvida särskild utredning i saken är erforderlig, anser sig emellertid utskottet ej ha anledning att ingå på.

Under hänvisning till det ovan upptagna får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 531 och II: 641, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att rättegångsbalkens bestämmelser om väckande och utförande av talan om enskilt anspråk i anledning av brott blir föremål för översyn i det uti motionerna angivna syftet.

Stockholm den 4 april 1963

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist*, Arvidson, fröken Mattson, herrar Hilding*, Wikner, Hjorth, Svanström och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Landgren, Östrand, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist, herrar Johansson i Dockered, Edlund och fröken Andersson i Strängnäs.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.